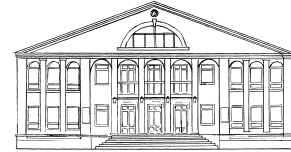

Держава та регіони

ISSN 2219-8741

Серія: Соціальні комунікації
2021, № 3 (47)

Науково-виробничий рецензований журнал

виходить щоквартально

Головний редактор:

А. К. Досенко,

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент

Редакційна колегія:

Соціальні комунікації

Бессараб А. О., доктор наук із соціальних комунікацій, доцент (заступник головного редактора)

Богуславський О. В., доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Гиріна Т. С., доктор наук із соціальних комунікацій, доцент

Женченко М. І., доктор наук із соціальних комунікацій, доцент

Зелінська Н. В., доктор філологічних наук, професор

Зикун Н. І., доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Ковпак В. А., доктор наук із соціальних комунікацій, доцент

Лизанчук В. В., доктор філологічних наук, професор

Пенчук І. Л., доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Пономаренко Л. Г., доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Поплавська Н. М., доктор філологічних наук, професор

Теремко В. І., доктор наук із соціальних комунікацій, доцент

Фінклер Ю. Е., доктор філологічних наук, професор

Холод О. М., доктор філологічних наук, професор

Бондаренко І. С., кандидат філологічних наук, доцент

Кіца М. О., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент

Козиряцька С. А., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент

Мудра І. М., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент

Полежаєв Ю. Г., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент

Хітрова Т. В., кандидат філологічних наук, доцент

Соціологія

Зоська Я. В., доктор соціологічних наук, професор

(заступник головного редактора)

Гордієнко Н. М., доктор соціологічних наук, доцент

Позднякова-Кирбят'єва Е. Г., доктор соціологічних наук, професор

Іноземні члени редакційної колегії:

В. Івченков, доктор філологічних наук, професор

(Республіка Білорусь)

С. Харитоновна, кандидат філологічних наук, доцент

(Республіка Білорусь)

О. Синовець, доктор філософії в галузі соціології

(Республіка Польща)

Б. Плішка, доктор філософії в галузі політології

(Республіка Польща)

Рагімлі Руслан Гігал огли, кандидат історичних наук,

доцент (Азербайджан)

DOI [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.3\(47\)](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.3(47))

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук із **соціальних комунікацій,**

спеціальність 061

(Наказ МОН України від 02.07.2020),

доктора і кандидата **соціологічних наук,**

спеціальність 054

(Наказ МОН України від 24.09.2020)

Категорія Б

Засновник:

Класичний приватний університет

Свідоцтво Міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ № 16369-4841Р від 10.02.2010

Видавець:

Класичний приватний університет

Свідоцтво Державного комітету телебачення та радіомовлення України

про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК № 3321 від 25.11.2008

Журнал ухвалено до друку вченою радою

Класичного приватного університету

27 жовтня 2021 р., протокол № 2

Усі права захищені. Повний або частковий передрук і переклади дозволено лише за згодою автора і редакції. При передрукуванні посилання на журнал

“ДЕРЖАВА та РЕГІОНИ. СЕРІЯ: СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ” обов'язкове.

За повноту та достовірність викладених фактів і положень відповідальність несуть автори публікацій.

Редактор: А. О. Бессараб

Технічний редактор: Ю. В. Бабич

Дизайнер обкладинки: Я. В. Зоська

Адреса редакції:

Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б
Телефони/факс: (0612) 220-58-42, 63-99-73

Здано до набору 21.10.2021

Підписано до друку 03.11.2021

Формат 60×84/8. Ризографія. Тираж 300 пр. Замовлення № 3-21Ж.

Виготовлено на поліграфічній базі Класичного приватного університету

© Класичний приватний університет, 2021

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ТА ПРАКТИКА ЖУРНАЛІСТИКИ

<i>О. В. Богуславський</i> УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКИЙ ЧАСОПИС «НОВИЙ ШЛЯХ»: ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗБУДОВИ (1930–1941).....	3
<i>Т. Hirina</i> CONCERTS OF UKRAINIAN MUSIC GROUPS IN THE NATIONAL RADIO SPACE OF THE USA (EXPERIENCE OF 1933)	12
<i>Н. М. Дзьомба</i> ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ В ЗМІ ЯК ПРОБЛЕМА ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ЕТИКИ	18
<i>Б. В. Іваницька, К. Є. Балабанова</i> ОСОБЛИВОСТІ МЕДІАСПОЖИВАННЯ УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ	31
<i>О. М. Косяк</i> ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕДІА В УМОВАХ ВІЙНИ НА ДОНБАСІ	39
<i>С. А. Панченко</i> КОНЦЕПТОСФЕРА СУЧАСНОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ АВТОРСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В ІНТЕРНЕТ-ВИДАННІ GAZETA.UA.....	45
<i>Б. А. Синчак</i> МЕХАНІЗМ АДАПТАЦІЇ КОМПОНЕНТІВ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ЕТИКИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПРАКТИЦІ ЖУРНАЛІСТІВ-ПОЧАТКІВЦІВ	53
<i>А. Tregub</i> REPRESENTATION OF SERVICE-EXPERT PROGRAMS IN THE BROADCAST OF HIGHLY RATED NATIONAL-WIDE TV CHANNELS OF UKRAINE	59

ПРИКЛАДНІ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Х. Р. Білограць</i> МЕДІЙНІ МАНІПУЛЯЦІЇ ДОВІРОЮ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ.....	66
<i>А. І. Петрушка</i> СОЦІАЛЬНІ МЕДІА: АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СИСТЕМІ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ	73

МЕДІАОСВІТА

<i>М. В. Бутиріна, М. П. Анікеєнко</i> ПРОФЕСІЙНІ ВИМОГИ ДО ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ФАХУ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД.....	80
---	----

МОВА МЕДІА

<i>А. О. Бессараб, Г. М. Волинець, Л. Г. Пономаренко</i> ФЕМІНІТИВИ В ТЕКСТАХ МАСМЕДІА ЯК ГЕНДЕРНИЙ МАРКЕР АВТОРСТВА (НА ПРИКЛАДІ «АВТОРСЬКОЇ КОЛОНКИ» ПРОЄКТУ «DEUTSCHE WELLE»)	89
<i>В. М. Дрешпак, І. А. Авраменко</i> СТИЛІСТИКА ЛОКАЛЬНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ (НА ПРИКЛАДІ СТОРІНОК ДНІПРОВСЬКИХ ПОЛІТИКІВ У МЕРЕЖІ ФЕЙСБУК)	100

МОВА МЕДІА

УДК 001:304:070.50

DOI [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.3\(47\).12](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.3(47).12)

А. О. Бессараб

доктор наук із соціальних комунікацій, доцент
професор кафедри спеціальної освіти та психології
e-mail: staicy@ukr.net, ORCID: 0000-0003-3155-5474, Scopus Author ID: 57211852356
КЗВО «Хортицька національно-реабілітаційна академія» ЗОР
вул. Наукове містечко, 59 (острів Хортиця), м. Запоріжжя, Україна, 69017

Г. М. Волинець

кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри журналістики
e-mail: volynec@ukr.net, ORCID: 0000-0003-1266-0578
Національний університет «Запорізька політехніка»,
вул. Жуковського, 64, м. Запоріжжя, Україна, 69063

Л. Г. Пономаренко

доктор наук із соціальних комунікацій, професор
професор кафедри кіно- і телемистецтва
e-mail: ponlu2013@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1144-6481
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна, 01033

ФЕМІНІТИВИ В ТЕКСТАХ МАСМЕДІА ЯК ГЕНДЕРНИЙ МАРКЕР АВТОРСТВА (НА ПРИКЛАДІ «АВТОРСЬКОЇ КОЛОНКИ» ПРОЄКТУ «DEUTSCHE WELLE»)

Мета дослідження – виявити та схарактеризувати фемінітиви в текстах масмедіа як гендерний маркер авторства на прикладі «Авторської колонки» проєкту «Deutsche Welle» за період 3 червня 2019 р. – 1 липня 2021 р.

Методологія дослідження. У ході дослідження використано комплекс методів, зокрема: аналізу та синтезу – для визначення кола вчених та їх публікацій щодо словотворення фемінітивів як в історичному аспекті, так і на сучасному етапі; роботи з документальними джерелами та моніторингу – для виявлення в публікаціях фемінітивів; описовий – для надання характеристики особливостей вживання фемінітивів і їх реалізації письменниками та письменницями – учасниками проєкту «Deutsche Welle»; порівняльний – для визначення продуктивних словотвірних моделей, за допомогою яких утворюються фемінітиви; групування та систематизації – для відображення тенденцій втілення в авторських текстах мовної картини світу за допомогою фемінітивів; узагальнення – для формулювання висновків щодо вживання фемінітивів та їх реалізації як гендерного маркера авторства.

Результати. Словотворення й використання фемінітивів неодноразово ставали предметом наукових досліджень, однак сьогодні ми є свідками значної трансформації української мови (поява великої кількості запозичень, реактуалізація застарілих слів, упровадження в нормативний обіг слів-діалектизмів тощо), а з-поміж іншого – й активізація новоутворень-фемінітивів як потреба сучасного світу. Оскільки це явище лише починає набувати обертів, то воно ще не має глибокого ґрунтового осмислення. У досліджуваних текстах найчастіше натрапляємо на нейтральні зі стилістичного погляду фемінітиви із суфіксами -к-а, -иц-я, -ин-я. Зазвичай, це назви осіб жіночої статі за професією, за родом діяльності, за місцем проживання. Особливу зацікавленість викликає практика використання фемінітивів у множині з чітким розмежуванням осіб чоловічої та жіночої статі. Когнітивно-конотативна характерис-

тика фемінітивів в авторських колонках «Deutsche Welle» залежить як від гендерної приналежності автора (у чоловіків вони практично завжди стилістично нейтральні), так і від індивідуального стилю авторок, а також від тематики допису та актуальності (злободенності та «пекучості») теми для них самих.

Новизна. У статті на матеріалі авторських колонок проєкту «Deutsche Welle» охарактеризовано особливості використання фемінітивів у мові масмедіа. Здійснено аналіз і опис новотворів на позначення осіб жіночої статі, зокрема як гендерного маркера авторства.

Практична значущість. Вивчення функціоналу фемінітивів у медіатекстах дає змогу визначити основні здобутки сучасної української мови, з'ясувати механізми творення фемінітивів та використання їх у мові медіа. Результати дослідження можуть бути використані для подальших наукових пошуків і в навчальному процесі під час підготовки майбутніх журналістів та філологів.

Ключові слова: фемінітиви, авторська колонка, мова масмедіа, мовотворчість сучасних українських публіцистів.

I. Вступ

В українській мові здавна існують словотвірні моделі для створення іменників на позначення осіб жіночої статі. Сьогодні формування новотворів-фемінітивів набуває особливої ваги, оскільки в сучасному суспільстві постають питання гендерної рівності, жінки опановують професії, які раніше вважали суто «чоловічими». Саме тому ці аспекти мовотворчості потребують уваги науковців. Наразі найбільше досліджень виконано саме в галузі дериватології української мови: як у діахронічному, так і в синхронічному зрізах.

Словотвірну категорію назв осіб (зокрема й назв осіб жіночої статі) одним із перших у вітчизняному мовознавстві почав вивчати І. Ковалик, виокремлюючи шість словотвірних розрядів [11, с. 25]: 1) агентивні й професійні назви; 2) національні й регіональні (територіальні) назви; 3) атрибутивні назви (зокрема і *nomina communia*); 4) ідеологічні й політичні назви; 5) соціальні назви; 6) патронімічні та інші назви. Пізніше суфіксальний словотвір зазначених іменників був предметом дослідження багатьох учених. Творення назв осіб у діахронічному розрізі було об'єктом уваги С. Бевзенка; П. Білоусенка, Л. Гумецької, О. Кровицької, В. Німчука та ін. Як частину сучасної словотвірної системи назви осіб досліджували З. Валюх, В. Горпинич, В. Грещук, А. Загнітко, Л. Родніна, В. Олексенко, О. Тараненко, М. Федурко та ін. У діалектному словотворі такі найменування описували Г. Аркушин, Я. Закревська, О. Харківська та ін. Питання синонімії та стилістичної маркованості згаданих лексем розглядали Л. Дідківська та Л. Родніна. Щодо мови медіа цінними є публікації О. Пономарева [15], Л. Пономаренко [13; 14], О. Сербенської [17], М. Яцимирської [21], С. Козиряцької [14] та ін. Оскільки в центрі уваги цього дослідження тексти авторської колонки, то становлять інтерес напрацювання Л. Бурич щодо їх комунікативно-прецедентного потенціалу [3; 4; 5].

Актуалізація питання утворення фемінітивів пов'язана з новою редакцією Українського правопису, яка набула чинності 3 червня 2019 р.: «За допомогою суфіксів -к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес- та ін. від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі. Найуживанішим є суфікс -к-, бо він поєднуваний з різними типами основ: авторка, дизайнерка, директорка, редакторка, співачка, студентка, фігуристка та ін. Суфікс -иц-(я) приєднуємо насамперед до основ на -ник: верстальниця, набірниця, поради́нця та -ень: учени́ця. Суфікс -ин-(я) сполучаємо з основами на -ець: кравчи́ня, плавчи́ня, продавчи́ня, на приголосний: майстри́ня, філологи́ня; бойки́ня, лемки́ня. Суфікс -ес- рідковживаний: дияконе́са, патроне́са, поетесе́са» [19, с. 27].

Попри значну увагу науковців щодо вивчення функціонування фемінітивів, залишається ряд нез'ясованих питань, як-от характеристика фемінітивних новоутворень у текстах ЗМК (зокрема в блогах та авторських колонках), що й зумовлює актуальність подібних досліджень.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Мета дослідження – виявити та схарактеризувати фемінітиви в текстах масмедіа як гендерний маркер авторства на прикладі «Авторської колонки» проєкту «Deutsche Welle» за період 3 червня 2019 р. – 1 липня 2021 р. Перша дата пов'язана з набуттям чинності новою редакцією Українського правопису. Усього опрацьовано 62 публікації.

У ході дослідження використано комплекс методів, зокрема: аналізу та синтезу – для визначення кола вчених та їх публікацій щодо словотворення фемінітивів як в історичному аспекті, так і на сучасному етапі; роботи з документальними джерелами та моніторингу – для виявлення в публікаціях фемінітивів; описовий – для надання характеристики особливостей вживання фемінітивів і їх реалізації письменниками та письменницями – учасниками проєкту «Deutsche Welle»; порівняльний – для визначення продуктивних словотвірних моделей, за допомогою яких утворюються фемінітиви; групування та систематизації – для відображення тенденцій втілення в австрських текстах мовної картини світу за допомогою фемінітивів; узагальнення – для формулювання висновків щодо вживання фемінітивів та їх реалізації як гендерного маркера авторства.

III. Результати

Ґрунтовне дослідження словотворення фемінітивів в українській мові XVI–XVII ст. зробила М. Брус: цим питанням була присвячена кандидатська дисертація та низка статей [6; 7; 8]. Пізніше вчена звернула увагу на сучасні словотвірні тенденції як на рівні загальнонаціональної мовної традиції, так і на рівні художнього мовлення (наприклад, фемінітиви у мові творів Т. Шевченка, Л. Мартовича, В. Стефаніка, О. Олеся та ін.). Функціонування фемінних апелятивів у художніх текстах висвітлено в статтях А. Кайдаш та В. Хомич [9; 10] – фрагментарно досліджено мовотворчість Люко Дашвар та П. Куліша.

Значний внесок у вивчення словотворення фемінітивів та їх вжитку в сучасній українській мові зробили С. Семенюк [16], І. Фекета [20].

А. Архангельська в монографії «Femina cognita. Українська жінка у слові й словнику» на широкому фактичному матеріалі презентує історію утворення фемінітивів із кінця XIX ст. – до сучасного періоду, залучаючи не лише словники материкової України, але й діаспорні. Вчена приділяє увагу теоретико-методологічним аспектам вивчення словотвірної фемінізації; розкриває чинники оновлення українського фемінного лексикону; окреслює ставлення сучасних українців до фемінітивів, залучаючи соціологію; пропонує шляхи вирішення «проблеми форсованої фемінізації українського жіночого лексикону» [2].

Українські мовознавці (А. Архангельська, Є. Карпіловська, А. Нелюба, О. Стишов, О. Тараненко та ін.) фіксують «характерну для початку XXI ст. тенденцію до активної фемінізації в національному суфіксальному словотворі, зокрема за допомогою формантів -иц(я), -ин(я), -к(а)-, -н(я)» [18, с. 63]. За словами М. Брус, фемінні суфікси «становлять близько ста дериваційних морфем і характеризуються надзвичайною різноманітністю та продуктивністю» [7, с. 18]. Науковці висловлюють перестороги щодо стилістичної конотації новоутворень: зокрема суфікс -к-а може додавати розмовного або маргінально-просторічного забарвлення, стилістичної зниженості (*службовка, урядова*); морфема -ин-я надає словам піднесеного, недоречно патетичного або жартівливого, подекуди іронічного маркування (*теоретикиня, гастроентерологиня, знавчиня, мовчиня*) тощо.

Основними засобами для створення фемінітивів були і залишаються суфікси. Найбільш продуктивним визначають суфікс -к-а (*аспірантка, домогосподарка, конгресменка, француженка, швачка, школярка, українка*) та похідних демінутивних -оньк-а, -еньк-а, -іньк-а, -ечк-а, -очк-а і под. (*аферисточка, лаборанточка, меценаточка*). Крім того, активно використовуються й інші форманти:

-ниці-я / -льниць-я (*дипломниця, драпірувальниця, закрійниця, снопов'язальниця, футлярниця, черевичниця*);

-иці-я, (*мовознавиця, очевидиця, роботодавиця*), -чиці-я, -щиці-я – занепадають (*льотчиця – літунка*);

-ин-я (*кінологиня, кравчиня, творчиня, фахівчиня*);

-ес-а, -ис-а – реактуалізуються на початку XXI ст. (*абатиса, актриса, поетеса; агентеса, клоунеса, медіакритикеса, патронеса*);

-івн-а, -их-а, -ух-а, -ш-а – на сучасному етапі занепадають (*бондарівна, повитуха, інспекторша, фермерша*).

Малопродуктивним є префіксальний словотвір: *пра-, по-, не-, пере- (перед-), під-, при- (прабабуня, посестра, неінтернатка, передпенсіонерка, підматка, присваха* та ін.).

Як зазначає О. Стишов, більшість із цих одиниць мали відтінок розмовності й «виникли переважно за аналогією: олігархиня, синоптикиня, екологиня, саєнтологиня, політологиня, гравчиня, виборчиня, творчиня (пор.: із давно відомими, а нині відродженими словами берегиня, грекиня, кравчиня, утвореними за такою самою словотвірною моделлю)» [18, с. 63]. Утім, науковці зазначають про позитивний вплив засобів масової інформації щодо поширення фемінітивів, інкорпорації цих слів у мовлення громадян; саме тому «деякі з них здатні поступово втрачати відтінок розмовності й ставати нейтральними словами (плавчиня, борчиня, членкиня), проникаючи у всі функціональні різновиди сучасної української мови, навіть ставати надбанням офіційно-ділового й наукового стилів» [18, с. 63].

В офіційно-діловому мовленні донедавна перевагу надавали словам-комполітам, наприклад: *жінка-академік, жінка-канцлер, жінка-політик, жінка-президент* тощо. Щоправда, за словами М. Брус, «характерним для української мови стало використання слова *жінка* у препозиції щодо видових слів (*жінка-літераторка, жінка-мисткиня, жінка-революціонерка* та ін.). Творення і поширення таких юкстапозитів зумовлене великою мірою усуненням із ужитку прикладок на позначення особи взагалі, характерних для минулого століття (*жінка-лікар, жінка-спеціаліст, жінка-програміст*)» [8, с. 351].

Досліджуючи мову ЗМІ та її вплив на культуру мовлення, А. Нечипоренко слушно зауважує: «Новоутворені слова дають змогу заміни прикладки “жінка-...” однослівним варіантом, чим забезпечується й «мовна економія»: -ин(я): продавчиня = жінка-продавець; мисткиня = жінка-митець; педіатриня = жінка-педіатр; майстриня = жінка-майстер; членкиня = жінка, яка є членом

певної організації; місциня = місцева жителька; прем'єрка = жінка-прем'єр, реформаторка = жінка-реформатор, дипломатка = жінка-дипломат» [12, с. 68].

Сьогодні продуктивними стають також моделі із першою частиною – префіксами, префіксоїдами (наприклад, *інстамама*). Також активізувалось творення слів за допомогою морфолого-синтаксичної й лексико-семантичної деривації: *незнайома, різноробоча, черговарозсильна, ружява, чорнява, підзахисна, підопічна, підсудна, потерпіла* тощо.

Останнім часом активізувалось вивчення стилістичного, формально-граматичного та лінгвокультурологічного функціоналу фемінітивів у мові масмедіа. Окремі аспекти досліджували А. Шеремет «Фемінітиви в заголовках інтернет-новин»; О. Козачишина, А. Мосійчук «Фемінітиви у сучасному українському газетному дискурсі»; Ю. Маслова «Моделі гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні (на матеріалах друкованих ЗМІ)»; М. Рожило «Заголовкові комплекси із гендерним компонентом «жінка» у православному часописі «Волинські єпархіальні відомості» (Луцьк, 2008–2013)» та ін. Виникає потреба подальшого вивчення обігу фемінних новоутворень у текстах ЗМК.

У зв'язку з набуттям чинності новою редакцією Українського правопису з 3 червня 2019 р. фемінітивів в українській мові стане більше: крім звичних, будуть утворюватися й набувати поширення нові. Цю тему з гумором розкриває Юрій Андрухович: «Пригадую, як одного разу модераторка літературної зустрічі, представляючи публіці власну особу, грайливо наголосила, що вже й не знає, як себе нині назвати – *критикиня* чи *критикиця*. Я ледве стримався від підказки, що ідеально було би *критикетка*. Але вголос я запропонував *критикеса*. Ми ж-бо не кривимося й не дратуємося від *поетеса*! А чим *критикеса* гірша? Та й традиційно статусною *баронесою* нікого не образиш. Не кажучи про *гостеса* чи *стюардеса*.

Отже, з поезією та критикою все влаштувалось. Якщо, однак, подивитися на два інші типи літературної творчості, драму і прозу, то вони залишаються фемінітивно недоосвоєними. І хоч я дедалі частіше зустрічаюся з формою *драматургиня*, значно ближче моїй душі лежить *драмописарка* або в коротшій версії *драмописка*. Що ж до, як на моє вухо, незграбного і млявуватого *прозаїкиня*, то подаю як пропозицію *прозаїчка* (з наголосом на а), а для Сходу і Півдня країни – адаптований варіант *прозаєнька*.

Ще одна не менш важлива царина – дипломатія. Чи в нас уже є фемінітив до *посол*? Бо ж не *посолка*, не *послиня* й тим більше не *послиця*! А як же тоді? І що краще – *консулка*, *консулиня* чи *консулиця*?» [1].

Письменники та журналісти впливають на культуру мовлення українців через свої тексти, тож становить інтерес, провідниками яких варіантів фемінітивів є представники саме цих професій. У межах нашого дослідження ми опрацювали фемінітиви в текстах масмедіа на прикладі «Авторської колонки» проекту «Deutsche Welle», де «знані українські письменники та інтелектуали розмірковують на актуальні в Україні та світі суспільно-політичні теми» [22]. Авторами публікацій є Андрій Курков, Богдана Матіяш, Борис Херсонський, Володимир Рафеєнко, Ірена Карпа, Катерина Бабкіна, Лариса Денисенко, Наталка Сняданко, Оксана Забужко, Олександр Ірванець, Олена Стяжкіна, Сергій Жадан, Таня Мальярчук, Юрій Андрухович.

Найчастіше в медіатекстах використовують загальновідомі нейтральні назви осіб жіночої статі, такі як: *мама / мати, жінка, дружина, донька, сестра, дівчина, тітка, сусідка, подруга, школярка, домогосподарка, громадянка, авторка, письменниця, журналістка, вчителька, учениця, відмінниця, однокласниця, мадам, коханка, мусульманка, героїня, рабиня, жриця, цариця, богиня, амазонка, феміністка* тощо. Автори вживають у текстах і субстантиви: «Вчителька моєї *старшої* (9 років) організувала з дітьми гру: аби кожен з батьків знайшов свою дитину, учень чи учениця мала намалювати свій портрет і написати про себе персональні відомості, не називаючи імені» (Ірена Карпа. Батьківські збори по-французьки. 20.11.2019).

Зрідка, з іронією (самоіронією) або сарказмом використовуються пейоративи на кшталт: «Тут би вже вам знизати плечима і сказати: от *дурепа*, хрестиком би вишивала краще. Можливо» (Ірена Карпа. Як стати щасливим в умовах великої зимової депресії. 29.01.2020); «Бачу, як *жіночка-одеситка*, що сидить поряд зі мною, старанно записує у зошиті в клітинку "Сто НЕТ панує над моєю життям", а потім "ихние взгляди були занурени..."» (Наталка Сняданко. Літературна Одеса, або Про небезпечність папіру. 03.10.2019); «Третьокласник став жертвою не просто дитячих знущань, а знущань під керівництвом вигадливої вчительки. Класна *керівничка* (щоб їй привид Макаренка спати не давав) створила спеціальний щоденник, куди весь клас записував претензії до хлопчика. Через два місяці в дитини стався нервовий зрив» (Ірена Карпа. Булінг у школі – що робити батькам? 02.09.2019); «Можете вважати мене *параноїчкою*, але мене давно вже підгризає здогад: щоразу, коли українському політикуму треба приховати щось справді аморальне (корупцію, кумівство, розкрадання, схемки), суспільству кидається кістка на тему "аморальності" сексуальної» (Ірена Карпа. Дематюкація – страшнішого матюка я не чула. 04.07.2019).

В окремих фрагментах для інтимізації мовлення, для вираження особливої прихильності до «героїні» або як прояв співчуття автори вживають зменшено-пестливі назви осіб жіночої статі,

наприклад: «А ще розповіла, що в неї є коханий і дві **донечки**» (Ірена Карпа. Батьківські збори по-французьки. 20.11.2019); «Та **дівчинка** ледь не плакала, її мати лише хитала головою і зводила брови, мій чоловік насилу стримувався, щоби не стукнути люблячого батечка, а я сумно думала, що джерело нещасності майбутніх дорослих скрізь одне» (Ірена Карпа. Батьківські збори по-французьки. 20.11.2019); «Нещодавно я прочитала на Facebook-сторінці молодої гарної жінки: "Як казала моя **бабуля**, якщо погано – вбирайся красиво та йди поміж людей, відчувай життя, не давай суму полонити тебе"», «Поки **бабулю** і її точку зору та життєві стратегії підтримували інші коментарями на кшталт "плакати шкідливо для жіночої краси", я пригадала й свою **бабусю**» (Катерина Бабкіна. Дрижи, але форс держи. 29.10.2019); «В часи мого дитинства ніхто не назвав би це "хобі". Кожна **бабця** в дитячих книжках була намальована за спицями і з клубочком вовни, кожна друга мама – з голкою у ниткою та одежиною в руках» (Катерина Бабкіна. (Нена)В'язаний вибір. 23.09.2019); «Обережно розказую цю історію доньці: вона не розуміє, про кого я, ми прийшли до школи цьогоріч. Допитує мене про ім'я **дівчинки**, але навіть якби я його знала, то не сказала би: неетично» (Ірена Карпа. Булінг у школі – що робити батькам? 02.09.2019).

У досліджуваних текстах найчастіше натрапляємо на нейтральні зі стилістичного погляду фемінітиви із суфіксами -к-а, -иц-я, -ин-я. Зазвичай, це назви осіб жіночої статі за професією, за родом діяльності, за місцем проживання, наприклад: «А **мерка** Парижа Анн Ідальго пообіцяла, що введе нові обмеження трафіку, варто рівню забруднення повітря піднятися на високі позначки» (Ірена Карпа. Послаблення карантину в Парижі. Може, не треба? 12.05.2020); «Відома на весь світ сербська **перформерка** Марина Абрамович у своїй біографії "Пройти крізь стіни" гранично відверто описує власну дорогу до любові, впродовж якої вона зазнала великих втрат і врешті теж залишилася сама» (Таня Малярчук. Здається, її не існує. 08.03.2020); «Тих, хто сьогодні вимагає "скасувати" нашу забудькуватість, надто мало. Сьогодні це **адвокатка** родин Небесної сотні Євгенія Закревська, яка оголосила голодування через свідоме чи несвідоме бажання державної системи зупинити розслідування вбивств на Майдані» (Андрій Курков. Про коротку пам'ять короткозорих українців 05.12.2019); «Те саме кажуть жінкам, які нещасливі в шлюбі, яких пригнічують чоловіки, які зазнають психологічного чи економічного насилля, яким зраджують тощо – **хоронителькою** ж бо домашнього вогнища є жінка, а якщо вогнище так собі, то значить жінка ж і не впоралася» (Катерина Бабкіна. Дрижи, але форс держи. 29.10.2019); «Окрім усіх перелічених вчинків, письменниця також є **вегетаріанкою** – і навіть у такій безневинній деталі (людина просто відмовилася споживати м'ясо) недобррозичливці теж угледіли щось образливе для себе» (Олександр Ірванець. Ковбаса як символ гріхопадіння. 25.10.2019); «– И кому это было нужно, мы же все вышли из Советского Союза? – заочує очі до лоба її **землячка** з верхньої полиці, на голові у неї в такт руху потяга сохитуються плюшеві рожеві вушка на обручі для волосся» (Наталка Сняданко. Літературна Одеса, або Про небезпечність папіру. 03.10.2019); «Здається, що публіка, яка приходять на читання, трохи налякана тим, що приїздять якісь письменники з самого Нью-Йорка, як Юрій Сльозкін, чи з Лондона, як Генрі Марш, чи коли про своє родинне дерево в Україні розповідає як **швейцарка** Йоганна Лієр (Johanna Lier), так і **киянка** Євгенія Кононенко...» (Наталка Сняданко. Літературна Одеса, або Про небезпечність папіру. 03.10.2019); «Втім, це ще й спосіб не збожеволіти при надмірному стресі – дивитись на свої муки "збоку" й фіксувати події з відстороненістю літописця: тут у **берлінки** й **донеччанки** перемикання в режим "я – свідок" відбувається однаково, навіть тими самими словами...» (Оксана Забужко. У війни – жіноче обличчя. 16.07.2019); «Коли під час екскурсії літературною Одесою я запитала про сучасних одеських авторів крім Бориса Херсонського, **екскурсоводка** спершу замислилася...» (Наталка Сняданко. Літературна Одеса, або Про небезпечність папіру. 03.10.2019); «За радянських часів моя бабця була головною **бухгалтеркою** Військторгу» (Катерина Бабкіна. (Нена)В'язаний вибір. 23.09.2019); «Можливо – і ця думка пече мене невідступно, – якби про **такий** жіночий досвід учили в школі, то в 2014-му Танька – і сотні інших "Таньок", у Слов'янську й Луганську, Горлівці й Макіївці, всюди, де з приходом спершу "гіркінців", а відтак регулярних російських частин стали пропадати "на підвалі" молоді жінки, та так, що **депутатка** ЄП Малгожата Госевська, яка в 2015-му збирала в Донбасі свідчення про злочини російських окупантів для передачі в Гаагу, кажуть, натрапила на слід тільки одної вижилої, і то в психіатричній клініці, – можливо, вони зуміли б урятуватися – і врятувати своїх Ань? Сховати, не випускати з дому, вимазати саженю, закутушкати хусткою, суворо наказати, щоб зарубала на носі – ні в якому, ні в якому разі не наближатися до місця, де править бал п'яна московська орда?...» (Оксана Забужко. У війни – жіноче обличчя. 16.07.2019); «Класна **керівниця** з сильним італійським акцентом наполягала на щоденному писанні домашніх диктантів для перевірки нових французьких слів» (Ірена Карпа. Батьківські збори по-французьки. 20.11.2019); «Що вже казати про дитину – тендітну, вразливу, ще зовсім не впевнену в собі. Швидше за все, вона до останнього не зізнається батькам у тому, що з нею роблять. Аж поки не дійде ліміту, – каже французька **психоаналітикиня** Веронік Требюше» (Ірена Карпа. Булінг у школі – що робити батькам? 02.09.2019); «Чи хочемо, щоб разом із відповідальністю та народною довірою політик або **політикиня** приймали на себе тягар суворої критики та пильного нагляду, якщо ми ще є демократією?» (Ла-

риса Денисенко. Говорити не «по поняттям». 21.08.2019); «Багатство мови – в її різноманітності. Кажу це як дипломована **філологиня** і просто письменниця, що все життя сповідує правдоподібність людських діалогів» (Ірена Карпа. Дематюкація – страшнішого матюка я не чула. 04.07.2019); «Спитала думку ще двох інтелектуалів: **видавчині** й авторки Оксани Форостини та історика Сергія Луніна» (Ірена Карпа. Дематюкація – страшнішого матюка я не чула. 04.07.2019); «Вкрай рідко трапляються фемінітиви із суфіксом -ес-а, як-от: «Нещодавно їхній сегмент Facebook вибухнув локальним скандалом, коли відома київська **критикеса** Інна Булкіна була ними зауважена в лавах численної ходи проти капітуляції на початку жовтня» (Олександр Ірванець. Ковбаса як символ гріхопадіння. 25.10.2019).

Метафоризований наймінг вживають для емоційно-експресивного підсилення, увиразнення думки з негативним посилом, наприклад: «Максим Бужанський, обраний парламентар від партії "Слуга народу" назвав журналістку видання "Новое время" Ольгу Духнич "тупою **віцецею**"» (Лариса Денисенко. Говорити не "по поняттям". 21.08.2019); «Звісно ж, мій перший порив **маму-курки** – схопити її в обійми і сказати, що в неї є я» (Ірена Карпа. Булінг у школі – що робити батькам? 02.09.2019).

Автори колонок не відмовляються від використання юкстапозитів, наприклад: «І вже коли додому прийшов чоловік (клас старшої затримали), він, скрушно зітхаючи, повідомив, що деякі батьки таки прибацані. "Пам'ятаєш такого худого малого чоловічка і його ставну **жінку-білявку**, що сиділи перед нами?"» (Ірена Карпа. Батьківські збори по-французьки. 20.11.2019); «Хтось із батьків поривався серйозно говорити з батьками **дівчинки-агресорки**, інші їх урезонювали: мовляв, хтозна, що там за батьки і що ця дитина проживає вдома, раз транслює такий садизм у школі". А я просто пішла і поговорила з учителем» (Ірена Карпа. Булінг у школі – що робити батькам? 02.09.2019); «Написані двома **жінками-самовидицями** в різний час, у різних війнах – одна про Берлін 1945-го, друга про Донецьк 2014-го, - вони, надто якщо прочитати їх підряд одну за другою, вщент ламають дотеперішній стереотип війни як "закритого чоловічого клубу"» (Оксана Забужко. У війни – жіноче обличчя. 16.07.2019); «За саму лиш цю сцену я би внесла "Доцю" Тамари Горіха Зерня (атож, це псевдонім, **авторка-волонтерка** з Донецька, нині мешкає в Києві) у список обов'язкової до читання мемуаристики – і не тільки української» (Оксана Забужко. У війни – жіноче обличчя. 16.07.2019); «І безіменна **оповідачка-волонтерка** на псевдо "Ельф" (це в її шкурі читач "Доці" проживає цілу "руську весну" в Донецьку - від найперших мітингів, куди донеччани "виходили переконувати", ще не знаючи, що їх прийшли убивати, аж по серпень 2014-го включно...)» (Оксана Забужко. У війни – жіноче обличчя. 16.07.2019); «...Гілперс робить те саме відкриття, яке до неї зробило багато **жінок-в'язнів** у радянському Гулагу: якщо не станеш коханкою "пахана" (когось "із великими зірками", "вожака"), тоді, за російським звичаєвим кодексом, будеш не "нічия", а "всіхня" - і маєш усі шанси скалічити так, як сусідська Ельвіра (один із найжахливіших епізодів цього дантівського пекла), або загинути на груповому з'валтуванні від перелому хребта (NB: такі випадки було зареєстровано і нині в ОРДЛО, і про ці російські традиції нашому населенню, на жаль, теж не розповідали ні в школі, ні по телевізору)...» (Оксана Забужко. У війни – жіноче обличчя. 16.07.2019).

Особливу зацікавленість викликає практика використання фемінітивів у множині з чітким розмежуванням осіб чоловічої та жіночої статі, наприклад: «Минає кілька хвилин, і я довідаюся, що адвокатам і **адвокаткам** в Одесі тепер доводиться спілкуватися з клієнтами українською, і ті, хто цього не вміють, бояться втратити посади» (Наталка Сняданко. Літературна Одеса, або Про небезпечність папіру. 03.10.2019); «На журналістів та **журналісток** ображалися, подавали в суд» (Лариса Денисенко. Говорити не «по поняттям». 21.08.2019). Щоправда, це явище переважно спорадичне, не впроваджене в активний мовний обіг, і саме тому потребує подальшого спостереження і дослідження, порівняйте: «Будь-то цензура книжок і зобов'язання пакувати книжки з відвертими сценами у чорні поліетиленові пакети й піднімати податок (хелоу, Держкоммор, ми, **письменники**, пам'ятаємо все!) чи оце от ай-ай-ай на лайку в публічному просторі. А рамки де, можна вточнити?» (Ірена Карпа. Дематюкація – страшнішого матюка я не чула. 04.07.2019) – без акцентування «письменники і письменниці».

Уважний аналіз використання фемінітивів в авторських колонках українських майстрів слова дає всі підстави зробити висновок про використання в більшості випадків фемінітивів зі стилістично нейтральним забарвленням, як-от: дипломована лікарка, дипломована філологиня, просто письменниця (Ірена Карпа); письменниця, учениця, пані (О. Ірванець), адвокатка, прем'єр-міністерка, активістка (А. Курков), дружина, теща, матір, подруга, жінки в білому одязі та матері, які шукають своїх дітей (В. Рафеєнко). Варто відзначити, що простежується стійка тенденція щодо гендерної маркованості дописів: по-перше, автори-чоловіки вживають порівняно небагато фемінітивів, по-друге, ці фемінітиви практично стовідсотково мають стилістично нейтральне забарвлення. Щоправда, у матеріалі Б. Херсонського натрапляємо на метафоризований фемінітив «Одеса – та ще екстравертка».

Цікавий з погляду структури й значення є фемінітив жінка-президентка (А. Курков). Виходить, що ми двічі наголошуємо на фемінітивній конотації, адже словоформа «президентка» вже вка-

зує на те, що цю посаду обіймає жінка. А далі автор ще раз наголошує на тому, що це жінка, використовуючи «фемінітив у квадраті» – жінка-президентка.

Переходячи до аналізу фемінітивів, що їх використовують жінки, які ведуть авторські колонки, варто відзначити, що в «жіночих матеріалах» набагато більше фемінітивів і виконують вони не лише номінативну функцію. Так, у матеріалі О. Забужко про місце жінки на війні чітко вимальовується градаційний синонімічний ряд: жінка, жертва, подруга, богиня, героїня, берлінка, донечанка, кобіта (зі зниженим стилістичним забарвленням, що передає удаваний осуд). І кожен із цих фемінітивів письменниця використовує для змалювання узагальненого образу жінки, яка мусить вижити й таки виживає в умовах двох воєн (1945 р. в Берліні та 2014 р. на Донеччині).

І хоч в Оксани Забужко не так багато означень, її фемінітиви в контекстуальному оточенні звучать досить гостро: «героїню, яка навчилась не тільки діяти, а й говорити (і писати!) за себе сама»; «безіменна оповідачка-волонтерка на псевдо "Ельф"»; «жриця Афіни, діловито рубаючи ножем буряк на борщ для цілого взводу». Є в матеріалах письменниці й промовисті фемінітиві-композиції, зокрема: «жінки-в'язні», «секс-рабиня», «авторка-волонтерка».

Порівнюючи контекстне вживання фемінітивів у проаналізованих авторських колонках «Deutsche welle», необхідно зауважити, що особливо вирізняється із цього погляду Ірена Карпа, з-під пера якої виходять досить розлогі образи, створені за допомогою фемінітивів, як-от: «моя сусідка Міріам, ... паризька галеристка, яка займається сучасною фотографією» і вона ж водночас «закореніла любителька вечірок»; «канон юної чарівниці з косою до пояса і 90-60-90», «подруга, 35-річна професіоналка у сфері комунікацій», «американська конгресменка Вікторія Спартц», «дружина кандидата в мери Черкас», «мерка Парижа Анн Ідальго», «зі мною – натуральною 40-річною мамою двох дітей»; «сьогоднішнім 20-річним дівчатом», «шикарну мадам з буржуазного району, яка веде на поводку дворняжку, взяту з притулку», «Пам'ятаєш такого худого малого чоловічка і його ставну жінку-білявку, що сиділи перед нами?», «...умовну викладачку коледжу, що живе звичайним міським життям», «будь-якій притомній жінці після 35–40 років», «агрегатний стан матрони, що звинувачує дітей у спотворенні фігури її молодості», «мама тепер айрон-вуман, ну, коли мені суглоби замінять на металеві», «староста класу і відмінниця, перед якою ходили на задніх лапках, щоби списати».

Варто відзначити, що такі влучні характеристики є настільки інформативні, що авторці не доводиться детально пояснювати причинно-наслідкові зв'язки. Наприклад, Ірена Карпа характеризує класного керівника своєї доньки так: «класна керівниця з сильним італійським акцентом». І якщо тут поставити крапку, то зайвим виявляється уточнення про слабкий мовний рівень учительки. Але речення насправді продовжується: «Класна керівниця з сильним італійським акцентом наполягала на щоденному писанні домашніх диктантів для перевірки нових французьких слів». І тут читач розуміє приховану іронію письменниці, яка передає її саме через характеристику вчительки (у її найменуванні використано фемінітив): сама не дуже володіє мовою, а дітям дає завдання щодня писати диктанти.

У матеріалі Ірени Карпи про цілковите право на життя матів в українській мові фемінітиви введені у відповідні контексти, які посилюють сарказм письменниці щодо її власного переконання: «хоче втхати нам авторка законопроекту про дематюкацію; для передвиборчого хайпу депутатці... всі способи згодяться». Водночас навіть у цьому матеріалі є стилістично нейтральні фемінітиви, зокрема: дипломована лікарка, дипломована філологиня, просто письменниця. Варто зазначити, що фемінітиви в Ірени Карпи є характерною рисою її стилю. Про це свідчать такі кількісні показники: у кожному її матеріалі є фемінітиви, зокрема стилістично нейтральні із найбільш уживаним суфіксом -к-, зокрема: журналістка, депутатка, а також фемінітиви-прикладки: сусідка-журналістка, вчителька-мусульманка, свекруха-психоаналітикиня. Водночас письменниця в гострих висловлюваннях використовує стилістично забарвлену лексику з різним ступенем цього забарвлення: від розмовної («можете вважати мене параноїчкою»; «сама ж колись була нарваною ажисткою») до просторічної («Хочеться чморити інших, якихось чужих тьоток»).

У матеріалі про дівчинку-агресорку з паризької школи Ірена Карпа говорить, що цю історію вона почула від «однієї мами паризької школярки». Постає запитання, а чому не від мами-парижанки? На наш погляд, письменниця таким чином враховує когнітивні особливості тлумачення українцями слова «парижанка». І тут вдамося до припущення: парижанки в українців зовсім не асоціюються ні з історіями зі шкільного життя загалом, ні з школярками зокрема.

До однорідного ряду фемінітивів вдається Ірена Карпа в емоційній дискусії щодо ролі віку й краси в професійній діяльності: «Якщо не йдеться про вакансію "обличчя марки", манекенниці, хостеси, секретарки на рецепції, елітескортниці та ще ряду екстер'єрних професій...».

Справедливо зазначити, що в Ірени Карпи є стилістично нейтральні фемінітиви, серед яких і композиції: «свекруха-психоаналітикиня», в іншому матеріалі – «французька психоаналітикиня», «вчителька-мусульманка», «сусідка-журналістка». Водночас її фраза «двоюрідна бабця», надії якої героїня має начебто виправдовувати, асоціюється з такою близькою ріднею, позначуваною українцями, як «сьома вода на киселі».

Письменниця Л. Денисенко інтелігентно й стилістично нейтрально вживає такі фемінітиви: «журналістка, активна на той час політикиня, пані Ольга» (про журналістку), а також розмежовує дійових осіб за гендерною ознакою і називає їх разом для увиразнення цієї ознаки – «політик або політикиня», «на журналістів і журналісток».

Фемінітиви «досвідчена *читачка* художніх книжок», «*психотерапевтка*», «вигадана *персонажка*» письменниця К. Бабкіна вживає як стилістично нейтральну лексику, хоча «*персонажку*» можна оцінити як новотвір й сміливо зарахувати до масиву розмовної лексики.

Досить часто в К. Бабкіної трапляються такі узагальнювальні фемінітиви, як: жінка (зокрема, й у протиставленні до чоловіка), мати / мама, бабуся / бабця, хоронителька, донечка, школярка, вчителька, психологиня, журналістка, письменниця. Впадає в око вживання фемінітива зі зниженим стилістичним забарвленням, яке сьогодні в лікарському обігу набуло статусу якщо не терміна, то напевне професіоналізма – «стара першородка/первородка».

Перейдемо до фемінітивів у публіцистичному доробку Н. Сняданко, в якій багато стилістично нейтральної лексики: швейцарка, киянка, письменниця, співробітниця, стюардеса, донька, авторка, жінка, домогосподарка; є антитези «адвокатам і *адвокаткам*», «автора чи авторки»; стилістично знижені фрази з більш чи менш вираженим відтінком зневаги: «жіночка-одеситка» (підкреслена пересічність), «*землячка* з верхньої полиці», «*викладачка*», бо не знала свого предмету, а викладала вона всього-на-всього історію України; «*екскурсоводка*», оскільки водила місцями літературної неукраїнської Одеси (останні два фемінітиви вважаємо прикладами розмовної лексики). Сюди ж належить ще один фемінітив у відповідному контекстуальному оформленні: «*кухарки*, яка легко покерує державою у разі потреби і не буде паритися через відсутність освіти». Є в пані Наталки й досить розлога характеристика стилістично нейтрального фемінітива, зокрема: «глухувату *дружину* відставного полковника за сусіднім перекошеним дерев'яним столиком в альтанці на подвір'ї, яка щоразу дивувалася, почувши розсіяне галицьке "Прошу?", і перепитувала свого чоловіка: "И что она все время просит?"».

У письменниці Т. Малярчук також мають місце антитези «жінок і дітей», «батька чи матері», що увиразнюють думку, також узагальнювальні загальноновживані *мама*, *бабця*, *дружина* та фемінітиви з власними назвами та їх характеристикою: «Відома на весь світ сербська *перформерка* Марина Абрамович», «Карсон Маккаллерс, американська *авторка*».

Окремим рядком виділимо фемінітив «баба», який вживався в його зменшено-пестливих формах, зокрема: бабуся (І. Карпа), бабця («бабця була головною бухгалтеркою Військторгу», К. Бабкіна), «бабуля» (зі слів авторки на ФБ) – «бабуся» (рідна авторчина) в межах одного матеріалу. Цікаво, що в жоден автор чи авторка не вжили фемінітиву «баба», попри його стилістичну нейтральність.

Отже, когнітивно-конотативна характеристика фемінітивів в авторських колонках «Deutsche Welle» залежить як від гендерної приналежності автора (у чоловіків вони практично завжди стилістично нейтральні), так і від індивідуального стилю авторок, а також від тематики допису та актуальності (злободенності та «пекучості») теми для самої авторки.

IV. Висновки

Словотворення й використання фемінітивів неодноразово ставали предметом наукових досліджень, однак сьогодні ми є свідками значної трансформації української мови (поява великої кількості запозичень, реактуалізація застарілих слів, упровадження в нормативний обіг слів-діалектизмів тощо), а з-поміж іншого – й активізація новоутворень-фемінітивів як потреба сучасного світу. Оскільки це явище лише починає набувати обертів, то воно ще не має глибокого ґрунтового осмислення. У досліджуваних текстах найчастіше натрапляємо на нейтральні зі стилістичного погляду фемінітиви із суфіксами -к-а, -иц-я, -ин-я. Зазвичай, це назви осіб жіночої статі за професією, за родом діяльності, за місцем проживання. Особливу зацікавленість викликає практика використання фемінітивів у множині з чітким розмежуванням осіб чоловічої та жіночої статі. Когнітивно-конотативна характеристика фемінітивів в авторських колонках «Deutsche Welle» залежить як від гендерної приналежності автора (у чоловіків вони практично завжди стилістично нейтральні), так і від індивідуального стилю авторок, а також від тематики допису та актуальності (злободенності та «пекучості») теми для них самих. Щодо перспектив подальших досліджень, то варто продовжити вивчення сучасних тенденцій використання фемінітивів із залученням інших медіатекстів.

Список використаної літератури

1. Андрухович Ю. Адо, хто ти? URL: <https://zbruc.eu/node/101830> (дата звернення: 10.09.2021).
2. Архангельська А. *Femina cognita*. Українська жінка у слові й словнику. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 444 с.
3. Бурич Л. А. Колумністика Любомира Гузара: комунікативно-прецедентний потенціал. *Теле-та радіожурналістика*. 2019. Вип. 18. С. 108–116.
4. Бурич Л. А. Формально-змістові модифікації авторських колонок (за колумністикою часопису «Український тиждень»). *Молодий вчений*. 2018. № 9. С. 184–190.

5. Бурич Л. А. Сучасна українська колумністика: типологічні та формально-змістові моделі : автореф. дис... канд. наук із соц. ком. : 27.00.04. Запоріжжя, 2021. 20 с.
6. Брус М. Загальні жіночі особові номінації в українській мові XVI–XVII століть: словотвір і семантика : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2001. 20 с.
7. Брус М. Словотвірна термінологічна база фемінітивної підсистеми української мови. *Лінгвістичні студії*. 2011. Вип. 23. С. 17–21.
8. Брус М. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника», 2019. 440 с.
9. Кайдаш А. М. Система фемінітивів художнього мовлення Люко Дашвар. *Мова і міжкультурна комунікація*. 2017. Вип. 1. С. 199–206.
10. Кайдаш А., Хомич В. Фемінітиви в малій прозі Пантелеймона Куліша. *Молодий вчений*. 2019. № 2 (1). С. 55–59.
11. Ковалик І. Вчення про словотвір. Львів : вид-во Львів. ун-ту, 1958. 79 с.
12. Нечипоренко А. Мова ЗМІ та її вплив на формування культури мовлення. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2017. Вип. 122. Т. 32. С. 67–69.
13. Пономаренко Л. Г. Мовностилістичні особливості слововживання в ЗМІ: з погляду редактора. *Держава та регіони. Соціальні комунікації*. 2012. № 4. С. 158–162.
14. Пономаренко Л. Г., Козиряцька С. А. Мова сайтів українського сегмента інтернету: реалії та перспективи. *Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки*. 2014. № 1–2. С. 64–69.
15. Пономарів О. Як я ставлюся до фемінітивів на кшталт членкиня. Дата публікації: 22.04.2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-olexandr-ponomariv-43838045> (дата звернення: 10.09.2021).
16. Семенюк С. Формування словотвірної системи іменників із модифікаційним значенням жіночої статі в новій українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Запоріжжя, 2000. 20 с.
17. Сербенська О. А., Волощак М. Й. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. Київ : Вид. центр «Просвіта», 2001. 204 с.
18. Стишов О. Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. Біла Церква : Авторитет, 2019. 198 с.
19. Український правопис : схвалено Кабінетом Міністрів України (Постанова № 437 від 22.05.2019), спільним рішенням Президії Національної академії наук України (протокол № 22/10 від 24.10.2018) і Колегії Міністерства освіти і науки України (протокол № 10/4-13 від 24.10.2018 р.); затверджено Українською національною комісією з питань правопису (протокол № 5 від 22.10.2018). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-opovl-pravo.pdf> (дата звернення: 10.09.2021).
20. Фекета І. Жіночі особові назви в українській мові (творення і вживання) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Ужгород, 1968. 17 с.
21. Яцимівська М. Ключові імпресиви-2020 в публіцистичних текстах. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. 2021. Вип. 50. С. 165–175.
22. Deutsche Welle. Ukrainian : офіційний сайт. URL: <http://dw.com/ukrainian> (дата звернення: 10.09.2021).

References

1. Andrukhovich, Y. Ado, khto ty [Ado, who are you?]. Retrieved from <https://zbruc.eu/node/101830> [in Ukrainian].
2. Arkhangelsk, A. (2019). *Femina cognita. Ukrainka zhinka u slovi u slovnyku* [Femina cognita. Ukrainian woman in word and dictionary]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Burich, L. A. (2019). *Kolumnistyka Liubomyra Huzara: komunikatyvno-pretседentnyi potentsial* [Columnism of Lubomyr Husar: communicative-precedent potential]. *TV and radio journalism*, 18, 108–116 [in Ukrainian].
4. Burych, L. A. (2018). *Formalno-zmistovi modyfikatsii avtorskykh kolonok (za kolumnistykoiu chasopysu «Ukrain-skyi tyzhden»)* [Formal and semantic modifications of the author's columns (according to the column of the magazine "Ukrainian Week")]. *A young scientist*, 9, 184–190 [in Ukrainian].
5. Burych, L. A. (2021). *Suchasna ukrainska kolumnistyka: typolohichni ta formalno-zmistovi modeli* [Modern Ukrainian columnism: typological and formal-semantic models]. (Extended abstract of candidate's thesis). Zaporozhye [in Ukrainian].
6. Bruce, M. (2001). *Zahalni zhinochi osobovi nominatsii v ukrainskii movi XVI–XVII stolit: slovotvir i semanty* [General female personal nominations in the Ukrainian language of the XVI–XVII centuries: word formation and semantics]. (Extended abstract of candidate's thesis). Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
7. Bruce, M. (2011). *Slovotvirna terminolohichna baza feminityvnoi pidsystemy ukrainskoi movy* [Word-forming terminological basis of the feminine subsystem of the Ukrainian language]. *Lingvistic studios*, 23, 17–21 [in Ukrainian].

8. Bruce, M. (2019). Feminityvy v ukrainskii movi: heneza, evoliutsiia, funktsionuvannia [Feminitives in the Ukrainian language: genesis, evolution, functioning]. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
9. Kaidash, A. M. (2017). Systema feminityviv khudozhnogo movlennia Liuko Dashvar [System of femininities of artistic speech Luko Dashvar]. *Language and intercultural communication*, 1, 199–206 [in Ukrainian].
10. Kaidash, A., & Khomich, V. (2019). Feminityvy v malii prozi Panteleimona Kulisha [Feminities in the short prose of Panteleimon Kulish]. *A young scientist*, 2 (1), 55–59 [in Ukrainian].
11. Kovalik, I. (1958). Vchennia pro slovotvir [The doctrine of word formation]. Lviv [in Ukrainian].
12. Nechiporenko, A. (2017). Mova ZMI ta yii vplyv na formuvannia kultury movlennia [The language of the media and its impact on the formation of speech culture]. *Science and Education a New Dimension. Philology*, 32, 122, 67–69 [in Ukrainian].
13. Ponomarenko, L. G. (2012). Movnostylistychni osoblyvosti slovovzhyvannia v ZMI: z pohliadu redaktora [Linguistic features of word usage in the media: from the point of view of the editor]. *State and regions. Social communications*, 4, 158–162 [in Ukrainian].
14. Ponomarenko, L. G., & Kozyryatska, S. A. (2014). Mova saitiv ukrainskoho sehmenta internetu: realii ta perspektyvy [Language of sites of the Ukrainian segment of the Internet: realities and prospects]. *State and regions. Series: Humanities*, 1–2, 64–69 [in Ukrainian].
15. Ponomarev, O. (2018). Yak ya stavliusia do feminityviv na kshtalt chlenkynia [How do I treat feminists like a member]. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-olexandr-ponomarev-43838045> [in Ukrainian].
16. Semenyuk, S. (2000). *Formuvannia slovotvirnoi systemy imennykiv iz modyfikatsiinym znachenniam zhinochoi stati v novii ukrainskii movi* [Formation of the word-forming system of nouns with the modification meaning of the female sex in the new Ukrainian language]. (Extended abstract of candidate's thesis). Zaporozhye [in Ukrainian].
17. Serbenska, O. A., & Voloshchak, M. Y. (2001). Aktualne intervju z movoznavtsem: 140 zapytan i vidpovidei [Topical interview with a linguist: 140 questions and answers]. Kyiv [in Ukrainian].
18. Styshov, O. (2019). Dynamika leksychnoho skladu suchasnoi ukrainskoi movy. Leksykohohiia. Leksykohrafiia [Dynamics of the lexical structure of the modern Ukrainian language. Lexicology. Lexicography]. Bila Tserkva [in Ukrainian].
19. Ukrainskyi pravopys [Ukrainian spelling]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf> [in Ukrainian].
20. Feketa, I. (1968). *Zhinochi osobovi nazvy v ukrainskii movi (tvorennia i vzhyvannia)* [Female personal names in the Ukrainian language (creation and use)]. (Extended abstract of candidate's thesis). Uzhhorod [in Ukrainian].
21. Yatsimirskaya, M. (2021). Kliuchovi impresyvy-2020 v publitsystychnykh tekstakh [Key impressions-2020 in journalistic texts]. *Bulletin of Lviv University. Journalism series*, 50, 165–175 [in Ukrainian].
22. Deutsche Welle. Ukrainian: official site. Retrieved from <http://dw.com/ukrainian> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.08.2021.

Received 30.08.2021.

Bessarab A., Volynets G., Ponomarenko L. Feminitives in the Mass Media Texts as the Gender Marker of Authorship (on the Example of the Author's Column of the Deutsche Welle Project)

The purpose of the study is to identify and characterize feminitives in the mass media texts as the gender marker of authorship on the example of the «Author's column» of the «Deutsche Welle» project for the period from June 3, 2019 to July 1, 2021.

Research methodology. In the course of the research a set of methods was used, in particular: analysis and synthesis – to determine the range of scholars and their publications on word-formation of feminitives both in the historical aspect and at the present stage; work with documentary sources and monitoring – to identify feminitives in publications; descriptive method – to characterize the peculiarities of the use of feminitives and their implementation by writers – participants of the «Deutsche Welle» project; comparative method – to determine the productive word-forming models by which feminitives are formed; grouping and systematization – to reflect the trends of embodiment in the author's texts of the linguistic worldview with the help of feminitives; generalization – to formulate conclusions on the use of feminitives and their implementation as a gender marker of authorship.

*Results. Word-formation and the use of feminitives have repeatedly been the subject of scientific research, but today we are witnessing a significant transformation of the Ukrainian language (the emergence of a large number of borrowings, re-actualization of obsolete word*s, introduction of dialectisms in the standard language, etc.), and among other things – the activation of innovative feminitives as a need of the modern world. Since this phenomenon is just beginning to gain momentum, it does not yet have a deep thorough understanding. In the studied texts, we most often come across stylisti-*

cally neutral feminines with suffixes -к-а, -иц-я, -ин-я. Usually, these are the names of females by profession, by type of activity, by place of residence. Of particular interest is the practice of using feminines in the plural with a clear distinction between males and females. Cognitive-connotative characteristics of feminines in the author's columns of the «Deutsche Welle» depend both on the gender of the author (men usually use stylistically neutral words) and on the individual style of the authors, as well as on the subject of the post and relevance (topicality and acuteness) of the topic for themselves.

Novelty. The article on the material of the author's columns of the «Deutsche Welle» project describes the features of the use of feminines in the language of mass media. The article analyses and describes the innovations for the designation of females, in particular as a gender marker of authorship, etc.

Practical significance. The study of the functionality of feminine vocabulary in media texts makes it possible to determine the main achievements of the modern Ukrainian language, to find out the mechanisms of creation of feminines and their use in the language of the media. The results of the study can be used for further research and in the educational process during the training of future journalists and philologists.

Key words: feminines, author's column, language of mass media, word creation of modern Ukrainian publicists.

Бессараб А. А., Вольнец Г. Н., Пономаренко Л. Г. Феминитивы в текстах масмедиа как гендерный маркер авторства (на примере «Авторской колонки» проекта «Deutsche Welle»)

Цель исследования – выявить и охарактеризовать феминитивы в текстах масмедиа как гендерный маркер авторства на примере «Авторской колонки» проекта «Deutsche Welle» за период 3 июня 2019 г. – 1 июля 2021 г.

Методология исследования. В ходе исследования использован комплекс методов, в частности: анализ и синтез – для определения круга ученых и их публикаций по словообразованию феминитивов как в историческом аспекте, так и на современном этапе; работу с документальными источниками и мониторинг – для выявления в публикациях феминитивов; описательный – для характеристики особенностей употребления феминитивов и их реализации писателями и писательницами – участниками проекта «Deutsche Welle»; сравнительный – для определения продуктивных словообразовательных моделей, с помощью которых образуются феминитивы; группирование и систематизацию – для отражения тенденций воплощения в авторских текстах языковой картины мира с помощью феминитивов; обобщение – для формулирования выводов по употреблению феминитивов и их реализации как гендерного маркера авторства.

Результаты. Словообразование и использование феминитивов неоднократно становились предметом научных исследований, однако сегодня мы являемся свидетелями значительной трансформации украинского языка (появление большого количества заимствований, реактуализация устаревших слов, внедрение в нормативное обращение слов-диалектизмов и т. п.), а среди прочего – и активизации новообразований-феминитивов как потребности современного мира. Поскольку это явление только начинает набирать обороты, то оно еще не получило глубокого основательного осмысления. В исследуемых текстах чаще всего встречаем нейтральные со стилистической точки зрения феминитивы с суффиксами -к-а, -иц-я, -ин-я. Обычно это названия лиц женского пола по профессии, по роду деятельности, по месту жительства. Особый интерес вызывает практика использования феминитивов во множественном числе с четким разграничением лиц мужского и женского пола. Когнитивно-конотативная характеристика феминитивов в авторских колонках «Deutsche Welle» зависит как от гендерной принадлежности автора (у мужчин они практически всегда стилистически нейтральны), так и от индивидуального стиля авторов, а также от тематики сообщения и актуальности (злободневности и «жгучести») темы для них самих.

Новизна. В статье на материале авторских колонок проекта «Deutsche Welle» охарактеризованы особенности использования феминитивов в языке масмедиа. Осуществлен анализ и описание новообразований на обозначение лиц женского пола, в частности как гендерного маркера авторства.

Практическое значение. Изучение функционала феминитивной лексики в медиатекстах позволяет определить основные достижения современного украинского языка, выяснить механизмы создания феминитивов и использования их в языке медиа. Результаты исследования могут быть использованы для дальнейших научных изысканий и в учебном процессе при подготовке будущих журналистов и филологов.

Ключевые слова: феминитивы, авторская колонка, язык масмедиа, языкотворчество современных украинских публицистов.